

Magyarországon az új katasztrófavédelmi szabályozás 2012. évi bevezetésével egyedülálló iparbiztonsági hatósági és felügyeleti rendszer létesült nemzeti, területi és helyi szinten. A jelen cikk bemutatja a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításával, kijelölésével, védelmével kapcsolatos hazai szabályozás végrehajtásának helyzetét és tapasztalatait.

Kulcsszavak: iparbiztonság, létfontosságú rendszerek és létesítmények védelme, katasztrófavédelem, Magyarország

1. Az európai jogi szabályozás megalkotása

Napjainkban különösen fontos és komplex feladatot jelent a lakosság és a környezet magas szintű védelmének biztosítása. Az iparbiztonság négy szakterületet foglal magába, így a veszélyes üzemek felügyeletét, a veszélyesáru-szállítmányok ellenőrzését, a létfontosságú rendszerekkel és létesítményekkel, valamint a nukleáris baleset-elhárítással kapcsolatos katasztrófavédelmi feladatok végrehajtását. [1] [2]

A kritikus infrastruktúra védelmére (Critical Infrastructure Protection, CIP) vonatkozó uniós jogi háttér első, jelentős mérföldkövének tekinthetjük az Európai Tanács 2004 decemberében elfogadott dokumentumát, a Létfontosságú Infrastruktúrák Európai Programjának (European Programme for Critical Infrastructure Protection – EPCIP) kialakítására vonatkozó előterjesztést. Ezt követően 2005 novemberében az Európai Bizottság kiadta az ún. létfontosságú infrastruktúrák védelmére vonatkozó európai programról szóló Zöld Könyvét, amely a későbbi jogi szabályozás alapjának tekinthető alapvető definíciókat, megállapításokat, folyamatokat és eljárásrendeket rögzítette. [3]

Ezt követően megszületett az uniós jogi szabályozás is az európai kritikus infrastruktúrák azonosításáról és kijelöléséről, valamint védelmük javítása szükségességének értékeléséről: a 2008/114/EK irányelv (továbbiakban: irányelv). A bizottság az irányelvet főként a Zöld Könyv alapján, az ágazati specifikumok figyelembevételével és az EU hosszú távú politikai célkitűzéseivel összhangban alkotta meg. Az irányelv mellett kiadtak egy

„nem kötelező iránymutatást”, amely a tagállami feladatok részletes levezetésével törekszik megkönnyíteni a megvalósítást.

Az irányelv alapvető rendelkezése, hogy a kihirdetéstől számított két éven belül a megvalósításhoz szükséges intézkedéseket a tagállamoknak végre kell hajtaniuk. A tagállamok évente készítenek jelentést az ágazatonkénti, európainak kijelölt infrastruktúraelemek mennyiségéről; valamint kétévente küldenek általános adatokat tartalmazó összefoglaló jelentést a kritikus infrastruktúrák védelme érdekében tett intézkedéseikről.

Az irányelv rendelkezései alapján a tagállamok kidolgozzák az ágazati kritériumaikat. Az irányelv külön nevesíti az energia- és a közlekedési ágazatot, így az ezekre vonatkozó ágazati kritériumok előtérbe kerülnek a végrehajtás során. Fentiek mellett horizontális kritériumok szerint is vizsgálni szükséges az adott tagállamban található, potenciálisan kritikus infrastruktúrákat. A veszteségek, a gazdasági és a társadalmi hatások kritériumára vonatkozó küszöbértékeket a tagállamok eseti alapon határozzák meg, függően az adott infrastruktúra által biztosított szolgáltatás jellegétől.

A tagállamok meghatározzák azokat a potenciális kritikus infrastruktúrákat, amelyek európai szintűek lehetnek. A tagállam köteles tájékoztatni a hatás alatt álló más tagállamokat a beazonosítással kapcsolatos információkról, és egyeztetést folytatni velük a potenciális hatásokról. A kijelölés csak akkor történhet meg, ha az érintett tagállamok arról megállapodást kötnek.

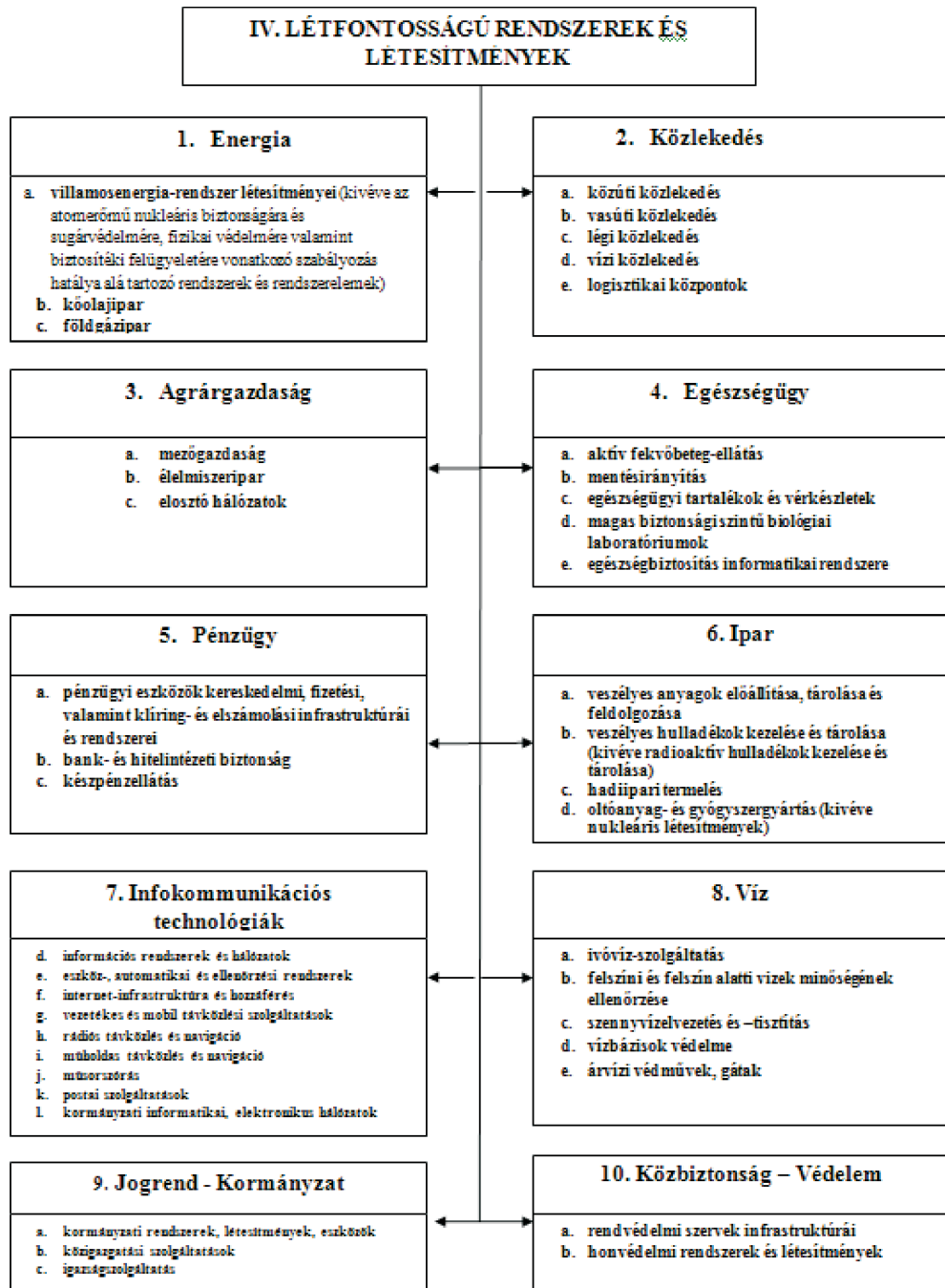
Az üzemeltetők a kijelölést követő egy éven belül dolgozzák ki az üzemeltetői biztonsági tervet és jelölik ki a hatósággal kapcsolatot tartó biztonsági összekötő személyt. [4]

2. A hazai szabályozás megalkotása

A kritikus infrastruktúra védelmi rendszer kialakításának első magyarországi lépése volt a Kritikus Infrastruktúra Védelem Nemzeti Programjáról szóló 2080/2008. (VI. 30.) kormányhatározat elfogadása. A nemzeti programról szóló Zöld Könyv a kormányhatározat mellékletét képezi. [5]

Az irányelv szabályozási irányvonalát követő, a létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvényt (a továbbiakban: Lrtv.) célja egyrészt a létfontosságú rendszerelemek azonosítása, másrészt a kijelölés megtörténte után a védelem biztosítása. A Lrtv. 2013. március 1. napján lépett hatályba. A szabályozás hatálya alá a következő ábrán látható szektorok tartoznak. [6]

A törvény a tárgykör szempontjából alapvető fogalmakat határoz meg, így a nemzeti és európai létfontosságú rendszerelem, üzemeltető, ágazati és horizontális kritérium definícióit. A nemzeti és az európai létfontosságú rendszerelem kijelölése szempontjából külön eljárási procedúráról is rendelkezik. Közös szabályokat tartalmaz mind a nemzeti, mind az európai létfontosságú rendszerelem tekintetében a nyilvántartásra, az adatvéde-

1. sz. ábra: A létfontosságú rendszerek és létesítmények ágazati és alágazati besorolása

lemre, az ellenőrzésre, az üzemeltetői biztonsági tervre, a biztonsági összekötő személyre, a szankcionálásra vonatkozóan.

A létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről szóló 2012. évi CLXVI. törvény végrehajtásáról rendelkező 65/2013. (III. 8.) kormányrendelet (a továbbiakban: végrehajtási rendelet) 2013. március 11-én lépett hatályba. [3]

A végrehajtási rendelet a jogalkalmazást elősegítő, a törvényben nem meghatározott értelmező rendelkezéseken (lásd azonosítás, kockázatelemzés fogalmai) túl szabályozza a nemzeti létfontosságú rendszerelemek üzemeltető általi azonosítását. Az azonosítási eljárás keretében az üzemeltető – a jogszabályban rögzített követelményeknek megfelelő – azonosítási jelentését megküldi az ágazati kijelölő hatóságnak, amely azt véleményezés céljából továbbítja az ágazati javaslattevő hatóságnak. Az ágazati javaslattevő hatóság a jelentés vizsgálatát követően megküldi a javaslatát a kijelölő hatóságnak.

Az ágazati kijelölő hatóság, az illetékes hivatásos katasztrófavédelmi szerv szakhatósági állásfoglalására figyelemmel, határozatban dönt a nemzeti vagy európai létfontosságú rendszer elem kijelölése tárgyában. A kijelölés feltétele az, hogy az ágazati kritériumok és a horizontális kritériumok közül legalább egy bekövetkezésének lehetősége fennáll. A kijelölő határozat rendelkezik a kijelölésről, a kijelölt rendszer elem nyilvántartásba vételéről, az üzemeltetői biztonsági terv készítésének kötelezettségéről, a biztonsági összekötő személy foglalkoztatásáról, a hálózatbiztonsági központba való bekötésről, továbbá egyéb feltételeket határozhat meg a létfontosságú rendszer elem védelme érdekében. [6]

A biztonsági összekötő személy képzési követelményei tekintetében a végrehajtási rendelet a műszaki, védelmi igazgatási, katasztrófavédelmi, rendészeti ismereteket preferálja. Meghatározza továbbá az üzemeltetői biztonsági terv követelményeit, az ellenőrzés egyes szabályait, a rendkívüli esemény során követendő általános eljárási szabályokat, az üzemeltetővel szemben kiszabható közigazgatási bírság összegét.

Az azonosítási jelentést az üzemeltetőnek első alkalommal a végrehajtási kormányrendelet hatálybalépését követő 180 napon belül kell benyújtania.

A szabályozás a kritikus infrastruktúra védelme területén a katasztrófavédelem részére elsődleges felelősségi köröket határozott meg, amelyek a következők:

- szakhatósági feladatok ellátása valamennyi szektor esetében a horizontális kritériumok vizsgálata érdekében: Vhr. 4. § (2), 13. § (1);
- létfontosságú rendszerek és létesítmények nyilvántartó hatósága: Vhr. 12. § (1);
- javaslattevő hatóság a feladatkörében rendelt szektor esetében: Vhr. 3. §;
- hatósági ellenőrzések koordinálása: Vhr. 8. §, 13. § (3);
- Létfontosságú Rendszerek és Létesítmények Informatikai Biztonsági Eseménykezelő Központ működtetése: Vhr. 10. §;
- rendkívüli események kezelése: Vhr. 11. § (6);
- CIP POC kapcsolattartó ponti feladatkör: Kat. Vhr. [7]

Az ún. koordinált ellenőrzések tartására és az európai és nemzeti létfontosságú rend-

szerelemekre vonatkozó nyilvántartás vezetésére a hivatásos katasztrófavédelmi szerv központi szerve (a továbbiakban: BM OKF) kapott jogosultságot. A végrehajtási rendelet a BM OKF-et bizonyos szempontok (így közrend, közbiztonság, lakosságvédelem, alkotmányvédelem, nemzetbiztonság, terrorelhárítás) tekintetében javaslattevő hatóságként is kijelöli.

A hálózatbiztonsággal kapcsolatos szabályokat az elektronikus információs rendszerek kormányzati eseménykezelő központjának, ágazati eseménykezelő központjainak, valamint a létfontosságú rendszerek és létesítmények eseménykezelő központja feladat- és hatásköréről szóló 233/2013. (VI. 30.) kormányrendelet tartalmazza.

A BM OKF a nemzeti létfontosságú rendszerek és létesítmények védelmével kapcsolatos hálózatbiztonsági tevékenység ellátása érdekében eseménykezelő központot működő Létfontosságú Rendszerek és Létesítmények Eseménykezelő Központja elnevezéssel. A központ felügyeletét a katasztrófák elleni védekezésért felelős miniszter látja el. A 2012. január 1. óta a BM OKF szervezetében működő Országos Iparbiztonsági Főfelügyelőség feladatkörén belül kiemelt helyet foglal el a kritikus infrastruktúra védelmi (KIV) szakterület.

Az európai kritikus infrastruktúra védelmével kapcsolatos ügyekben a nemzeti kapcsolattartó és koordinációs feladatokat – mint ECIP kapcsolattartó pont – a belügyminiszter látja el. A belügyminiszter ellátja továbbá a polgári válságkezelési, a katasztrófavédelmi és a kritikus infrastruktúra védelmi feladatok kormányzati koordinációját, illetve előkészíti különösen az infrastruktúra kritikus elemeivel kapcsolatos feladatokról szóló jogszabályokat. [8]

Az Lrtv. felhatalmazó rendelkezéseire tekintettel az azonosítási, kijelölési és a hatósági ellenőrzés ágazatokra vonatkozó különös szabályokat, valamint az ágazati kritériumokat külön ágazati kormányrendeletek állapítják meg.

2014. március végéig a következő ágazati szabályozás került Magyarország kormánya által elfogadásra:

- 360/2013. (X. 11.) kormányrendelet az energetikai létfontosságú rendszerek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről;
- 512/2013. (XII. 29.) kormányrendelet az egyes rendvédelmi szervek létfontosságú rendszerei és létesítményei azonosításáról, kijelöléséről és védelméről, valamint a Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről szóló 329/2007. (XII. 13.) kormányrendelet módosításáról;
- 540/2013. (XII. 30.) kormányrendelet a létfontosságú agrárgazdasági rendszerelemek és létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről;
- 541/2013. (XII. 30.) kormányrendelet a létfontosságú vízgazdálkodási rendszerelemek és vízi létesítmények azonosításáról, kijelöléséről és védelméről. [7]

A fenti rendeletek már hatályosak, és megkezdődött az üzemeltetői feladatok teljesítésének időszaka. A végrehajtási rendeletek főként az adott szektorra jellemző ágazati azono-

sítási kritériumokat jelenítik meg. Ezeken túl a biztonsági összekötő személy képzettségére, az üzemeltetői biztonsági terv tartalmára vonatkozóan adnak meg részletszabályokat. A többi ágazat tekintetében a végrehajtási kormányrendelet még szabályozási szakaszban van.

3. A végrehajtásban érintettek felkészítése

A végrehajtási rendelet alapján 2014. szeptember 1-től a biztonsági összekötő személynek az adott ágazatnak megfelelő szakirányú végzettséggel kell rendelkeznie. A biztonsági összekötő személynek az adott ágazatnak megfelelő szakirányú végzettség mellett rendelkeznie kell védelmi igazgatási vagy rendészeti igazgatási szakon szerzett felsőfokú végzettséggel; tűzvédelmi, iparbiztonsági, polgári védelmi szakmai irányú rendészeti szervezői szakképesítéssel vagy ezzel egyenértékű végzettséggel; iparbiztonsági szaktanfolyami végzettséggel; iparbiztonsági szakon szerzett felsőfokú végzettséggel vagy a katasztrófavédelem hivatásos szerveinél legalább 5 év iparbiztonsági szakterületen szerzett gyakorlattal.

2018. július 1-ét követően a biztonsági összekötő személynek az adott ágazatnak megfelelő szakirányú végzettség mellett rendelkeznie kell iparbiztonsági szakon szerzett felsőfokú végzettséggel vagy a katasztrófavédelem hivatásos szerveinél legalább 5 év iparbiztonsági szakterületen szerzett gyakorlattal. [9] [10]

Az iparbiztonsági végzettséget a 2012. január 1-én létrehozott Nemzeti Közsolgálati Egyetem Katasztrófavédelmi Intézeténél 2013-ban először indított katasztrófavédelmi alapszak iparbiztonsági szakirányán lehet megszerezni. E szakirányon az általános katasztrófavédelmi, tűzvédelmi és védelmi igazgatási ismeretekeken kívül ún. iparbiztonsági ismereteket is oktatnak. Az iparbiztonsági szakismeretek kiterjednek a veszélyes üzemek és a veszélyes szállítmányok biztonságára, a veszélyes anyagok jelenlétében bekövetkező események elhárítására, a létfontosságú rendszerek és létesítmények védelmére, valamint a nukleárisbaleset-elhárítási feladatok teljesítésére. [11]

4. Összegzés

A létfontosságú rendszerek és létesítmények védelméről szóló nemzeti szabályozás megfelelő alapot biztosít ahhoz, hogy Magyarország komoly lépések megtételéről adjon számot a létfontosságú rendszerek és létesítmények védelme érdekében, megvédve azokat az infrastruktúraelemeket, amelyek elengedhetetlenek a létfontosságú társadalmi feladatok ellátásához.

A kritikus infrastruktúra védelmének szabályozásával a lakosság alapvető ellátása, a potenciálisan veszélyes tevékenységek környezetében élők védelme is hatékonyabban

garantálható. Fokozható a lakosság életének és vagyonának biztonsága, a kiemelkedő társadalmi jelentőségű közszolgáltatások folytonosságának biztosítása, valamint a meglévő közfeladatok, a közbiztonság hatékonyabb ellátása.

Irodalomjegyzék

- [1] Kossa, Gy.: Industrial safety – tasks and challenges to protect the future. Iparbiztonság – feladatok és kihívások a jövő védelmében. Védelem-, Katasztrófa-, Tűz-, és Polgári Védelmi Szemle (ISSN: 1218-2958) 18., (6) pp. 49–50. 2011.
- [2] Bognár Balázs – Vass Gyula – Kozma Sándor: A BM OKF Országos Iparbiztonsági Főfelügyelőség szakterületeinek bemutatása. Új Magyar Közigazgatás, 2012/6. szám, pp. 19–27., Budapest
- [3] Tünde Bonnyai – Balázs Bognár: The process of critical infrastructure protection. Academic and Applied Research in Military Science, Vol. 8., issue 3. pp. 499–513. 2009., Budapest
- [4] Balázs Bognár – Judit Mógor: Concept and development of regulations on protection of critical infrastructures (Chapter). The Best Practice of Training Handbook Critical Electric Energy Infrastructures Protection. EU-ExTraH project: HOME/2009/CIPS/AG/C1-010, pp. 9–20., 2011., Budapest.
- [5] Bognár Balázs: A létfontosságú rendszerek és létesítmények védelme. Katasztrófavédelmi Szemle, 2012. XIX. évfolyam, 4. szám pp. 13–17., Budapest
- [6] Bognár Balázs – Kossa György – Kozma Sándor – Szakál Béla – Vass Gyula – Kátai-Urbán Lajos (szerk.): IPARBIZTONSÁGTAN I.: Kézikönyv az iparbiztonsági üzemeltetői és hatósági feladatok ellátásához. Budapest, Nemzeti Köszolgálati és Tankönyvkiadó, 2013. 564 p. (ISBN:978-615-5344-12-1)
- [7] Bognár Balázs: Létfontosságú rendszerek és létesítmények védelmével kapcsolatos szabályozás kialakítása és hazai alkalmazása. In: Iparbiztonsági Szakmai Nap. NKE Katasztrófavédelmi Intézet, Budapest, 2014. március 11.
- [8] Endrődi István: A közlekedési ágazat kritikus infrastruktúra elemei, kapcsolatuk a katasztrófavédelemmel, figyelemmel az Európai Unió Kritikus Infrastruktúrák Azonosításáról és Kijelöléséről szóló 2008. évi 2008/114/EK Tanácsi Irányelvében megfogalmazottakra. In: Fejezetek a kritikus infrastruktúra védelemből I. Budapest; Magyar Hadtudományi Társaság, 2013, pp. 238–267.
- [9] Bleszity János: Подготовка дипломированных специалистов по чрезвычайным ситуациям в Венгрии (Education of Disaster Management Officers in Hungary). «ПОЖАРЫ И ЧС» 2012. № 4 С. 9. (FIRE AND EMERGENCIES: PREVENTION ELIMINATION) 4:(12) pp. 9–13. (2012)
- [10] Bleszity János – Joó Bálint: NKE katasztrófavédelmi egyetemi képzés született. Katasztrófavédelmi Szemle XX., (5) pp. 38–40. (2013)
- [11] Grósz Zoltán: Egyetemi képzések a katasztrófavédelem számára. Bolyai Szemle XXII., (3.), pp. 9–16.

Implementation of the regulation on the protection of critical systems and installations in Hungary

Bognár Balázs – Kátai-Urbán Lajos – Vass Gyula

After the New Disaster Management Regulations entered into force in 2012, a unified Industrial Safety Supervising Authority was established at a national, regional and local level in Hungary. This paper introduces the state and experiences of the implementation of the national regulations about the identification and protection of Critical Infrastructure in Hungary.

Keywords: industrial safety, critical infrastructure protection, disaster management, Hungary